

Jokien kiintoainekuormitus ja eroosion hillintä muuttuvassa ilmastossa

Maria Kämäri

Suomen ympäristökeskus, SYKE

Satavesi-ohjelma, Eurajoki-Lapinjoki -ryhmä 13.10.2020

Ilmastonmuutos: Leutoja talvia ja lisää talvitulvia

- Runsaammin sadetta talvella
- Etelä-Suomessa sade entistä useammin lumen sijaan vetenä
- Toisaalta myös kuivuutta ja virtaamien pienentymistä kesällä
- **Vesistökohtaiset erot** vaikuttavat virtaamaan ja sen vuodenaikaisjakaumaan: mm. sijainti, valuma-alueen ominaisuudet, säännöstely

Kotimaa

Tulvatilanne on tänä vuonna ollut poikkeuksellinen: "Kokonaissademäärä on ollut niin suuri, että järvet ja järvien laskujoet ovat täynnä"

Kotimaa 09.03.2020

Matti Tuominen

Suomen ympäristökeskuksen johtava hydrologi kuvailee tilannetta tällä hetkellä melko stabiiliksi.

JUHA SINISALO

Eurajoen Tiironkoskella vesi on paikoitellen noussut pelloille.

[Maaseudun tulevaisuus 9.3.2020](#)

Trendi 1978-2018 kertoo hydrometeorologiset muutokset

- Ilman keskilämpötila noussut 0,4-0,6 °C/10 v.
- Vuosittainen valunta/sadanta trendi näillä 12 asemalla on vaihteleva

S Y K E

25
VUOTTA ÄR YEARS

Asema	Valunta			Ilman lämpötila				Sadanta			Muutos-%		
	p	Keski- Muutos %	Keski- valunta (mm/v)	Muutos (mm/v)	p	Keski- Muutos lämpötila (°C/10 v)	Keski- Muutos lämpötila (°C)	Muutos (°C/v)	p	Keski- Muutos sadanta (mm/v)		Muutos (mm/v)	
Laanioja	0,092		275	-0,10	0,003	0,35	4,8	0,05	0,617	639	0,06		
Vähä-Askanjoki	0,355		231	-0,03	0,000	0,55	4,0	0,05	0,406	629	0,07		
Kotoja-Ylijoki	0,060		260	0,09	0,000	0,49	2,1	0,04	0,104	612	0,14	0-20	
Myllypuro	0,008	1,9	380	0,17	0,000	0,55	2,3	0,05	0,026	1,7	584	0,25	20-40
Kivipuro-Väilpuro	0,078		310	0,11	0,000	0,55	2,3	0,05	0,026	1,7	584	0,25	40-60
Liihapuro	0,426		424	0,17	0,000	0,55	2,3	0,05	0,026	1,7	584	0,25	>60
Kesselinpuro	0,004	1,1	346	0,09	0,000	0,55	2,3	0,05	0,026	1,7	584	0,25	-20 - -40
Huhtisuonoja	0,064		309	0,06	0,000	0,51	1,8	0,05	0,804	594	0,03	-20 - -40	
Teeressuonoja	0,008	1,9	381	0,17	0,000	0,61	0,7	0,06	0,058	583	0,21	-40 - -60	
Kelpuro	0,069		424	0,11	0,000	0,61	0,7	0,06	0,058	583	0,21		
Kivipuro	0,164		418	0,12	0,000	0,57	0,3	0,06	0,017	1,7	516	0,22	
Laanioja	0,000	1,9	424	-0,17	0,001	0,44	-0,7	0,04	0,778	589	-0,03		

Lähde: Metsistä ja soilta tuleva vesistökuormitus 2020
MetsäVesi-hankkeen loppuraportti

Trendi 1978-2018 kertoo hydrometeorologiset muutokset

- Vuodenaikaan liittyvät muutokset
- Valunta lisääntynyt/ei muutosta/vähentynyt kasvukauden ulkopuolella

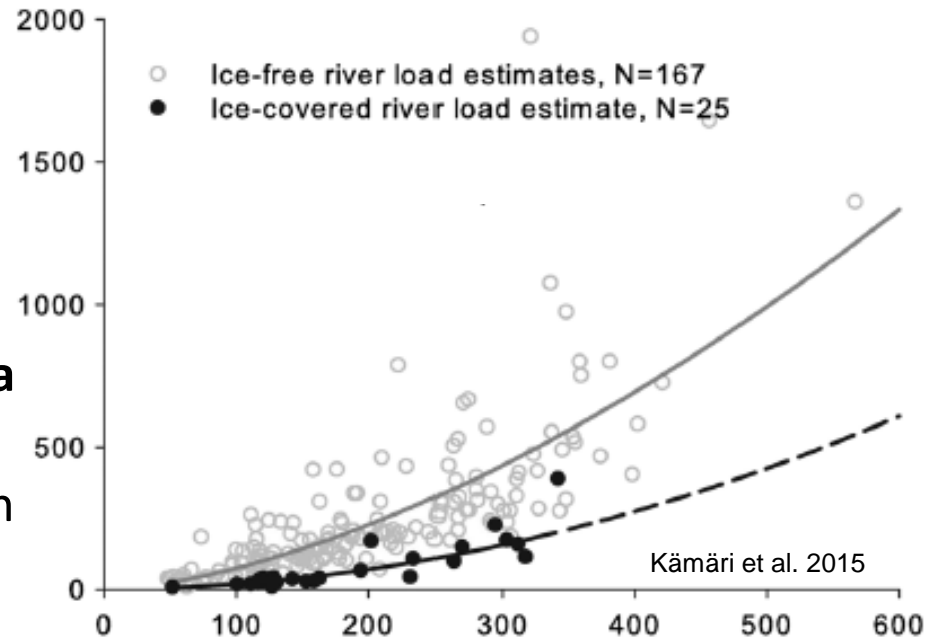
	Valunta				n	Ilman lämpötila				n	Sadanta				n
	Nouseva	Ei trendiä	Laskeva			Nouseva	Ei trendiä	Laskeva			Nouseva	Ei trendiä	Laskeva		
Tammikuu	9	2	1		12			8		8			8	8	
Helmikuu	6	5	1		12			8		8			8	8	
Maaliskuu	5	6	1		12			8		8	7	1	8	8	
Huhtikuu	4	7	1		12	4		4		8			8	8	
Toukokuu		8	4		12			8		8			8	8	
Kesäkuu		11	1		12			8		8			8	8	
Heinäkuu		12			12	4		4		8			8	8	
Elokuu		12			12	8				8			8	8	
Syyskuu		11	1		12	8				8	1		7	8	
Lokakuu		10	2		12			8		8			8	8	
Marraskuu		12			12	6		2		8			8	8	
Joulukuu	6	5	1		12	8		2		8	1		7	8	

Lähde: Metsistä ja soilta tuleva vesistökuormitus 2020
MetsäVesi-hankkeen loppuraportti

Kiintoaineskuormitus on suurempaa sulana verrattuna kausiin jolloin joissa on jääkansi

- Kokemäenjoessa kiintoainetta liikkuu vähemmän jääpeiteaikana verrattuna sulaan kauteen vastaavalla virtaamalla
- Kiintoainekuormaan vaikuttaa **valuma-aluehuuhtouma ja jokiuomassa tapahtuva eroosio ja sedimentaatio**
- Jääkansi vähentää uoman pohjaan kohdistuvaa ”eroosivoimaa” (Kämäri et al. 2015)

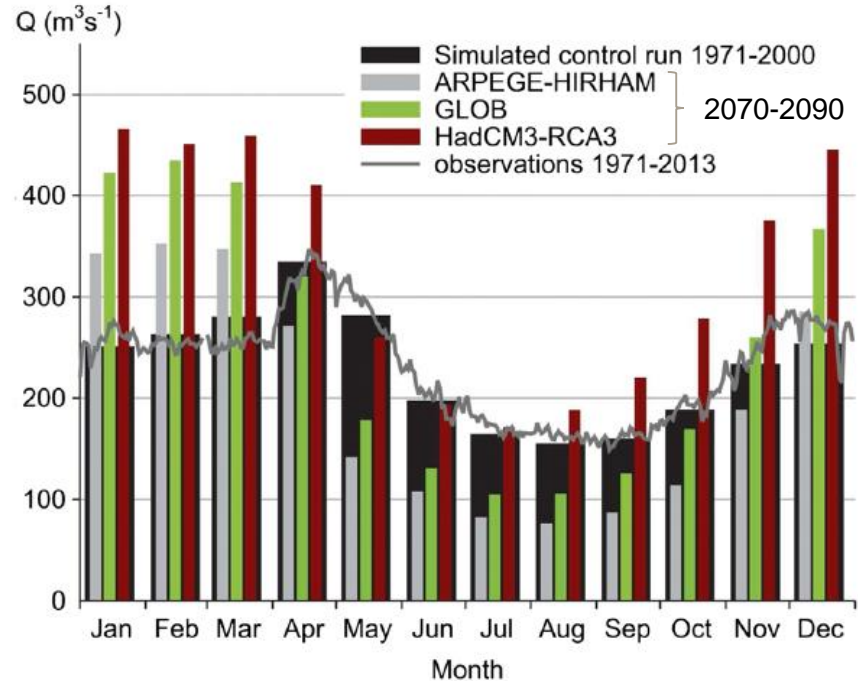
Kiintoainekuormitus (tonnia/päivä)

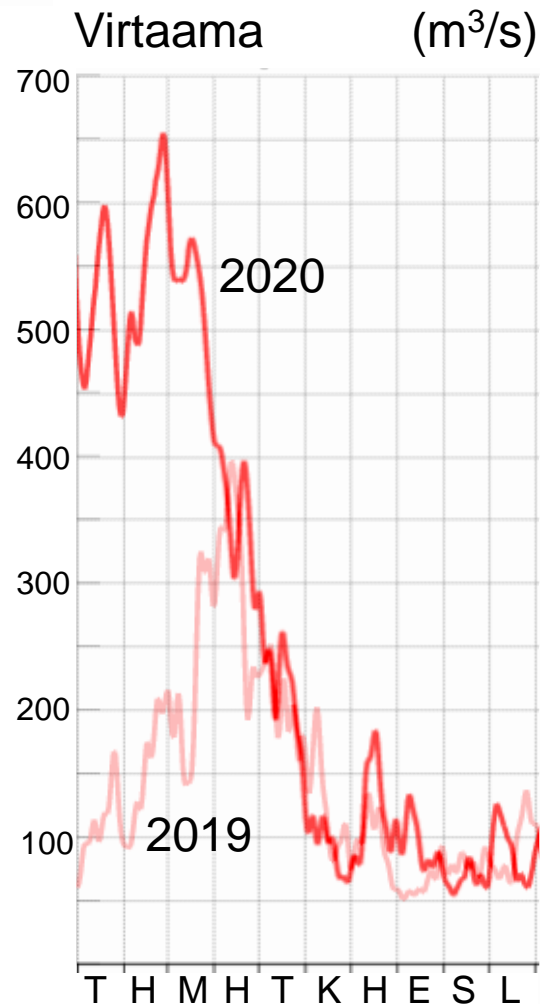
Keskimääräinen vuorokausivirtaama
Kokemäenjoessa (m³/s)

Virtaamaskenaariot Kokemäenjoelle 2070-2090

- Ilmastoskenaariota on monia ja ne ovat toisistaan eroavia
- Ilmastoskenaariosta riippuen vuotuinen virtaama joko kasvaa tai vähenee
- Virtaama/valunta kasvaa talvella

Kokemäenjoessa virtasi huomattavasti enemmän vettä alkuvuonna 2020 verrattuna alkuvuoteen 2019

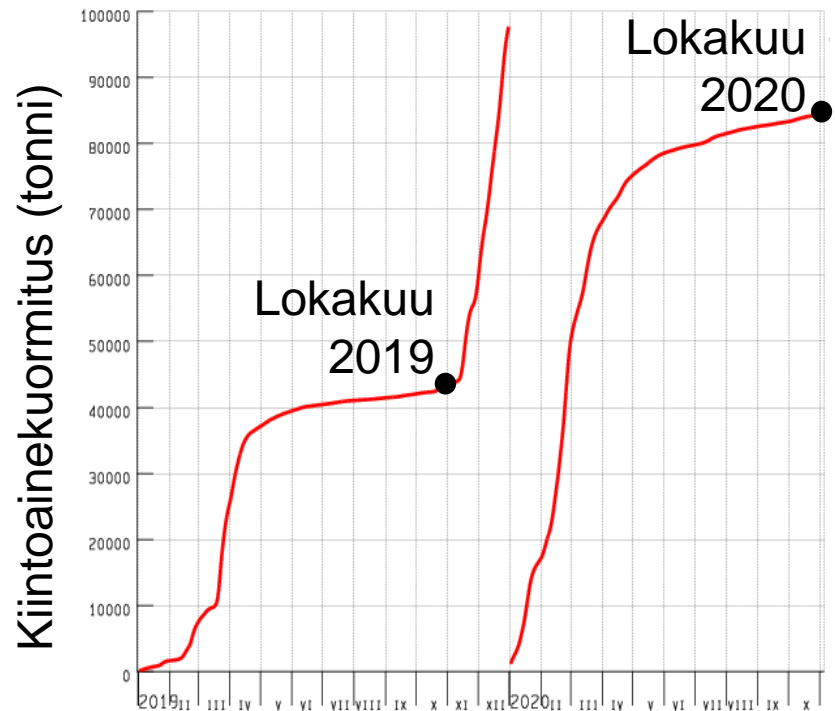

Virtaamat vesistömallista

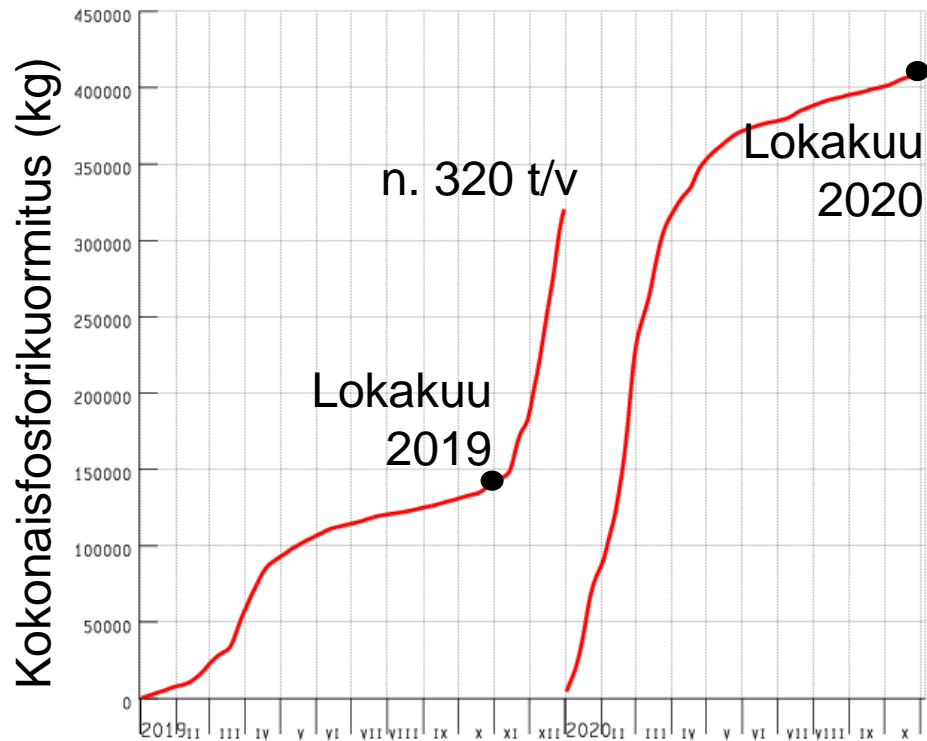
Kokemäenjoki

Kiintoainekuorma vaihtelee suuresti 50 000-200 000 t/v ja kokonaisfosforikuorma vastaavasti 200 – 600 t/v (1991-2019) .

Kiintoainekuorma mereen vuosisumma

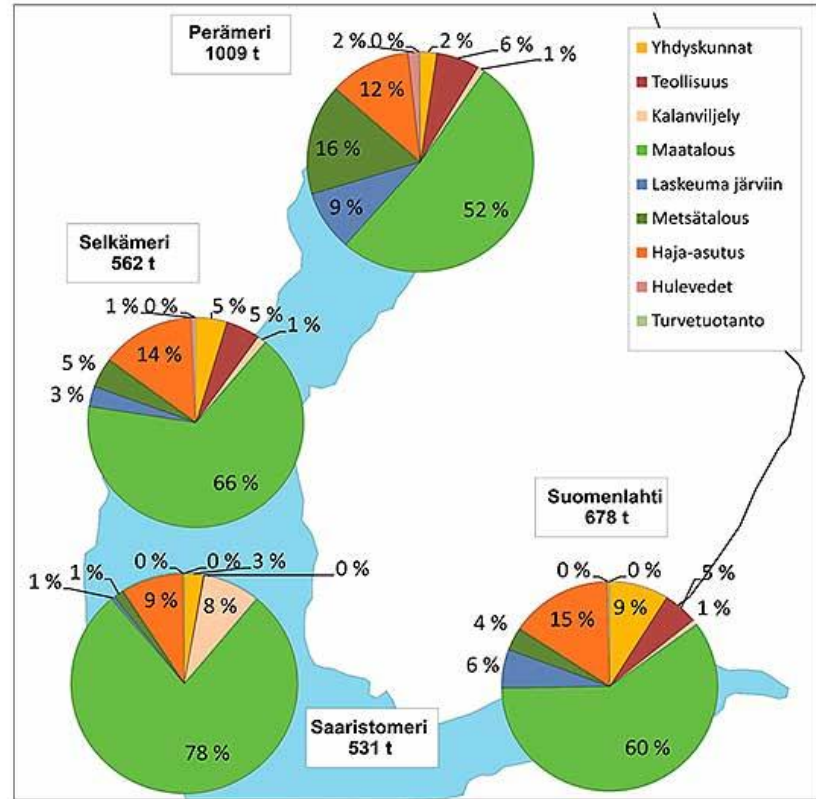

Fosforikuorma mereen vuosisumma

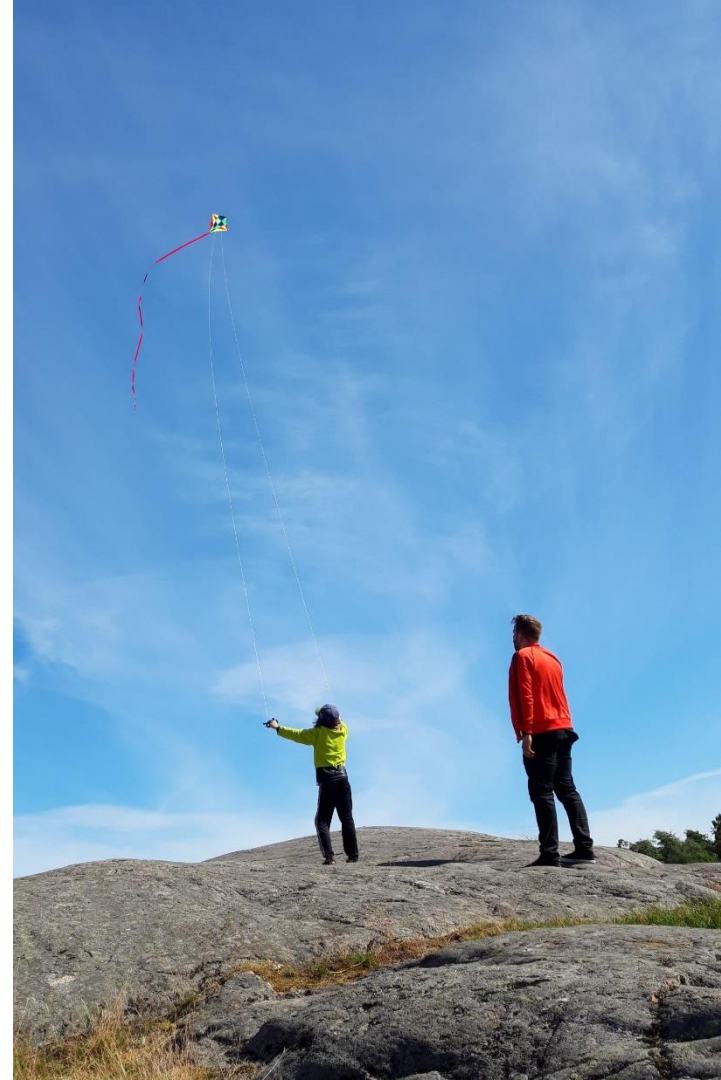

Itämeren fosforikuorma Suomesta

- 95% ihmisen aiheuttamasta fosforikuormasta kulkeutuu Itämereen jokiveden mukana ja 5 % suorana pistekuormana
- Suomesta päätyi Itämereen vuosina 2008–2014 keskimäärin **3 900** tonnia fosforia vuosittain

TOIMET EROOSION JA RAVINTEIDEN HUUHTOUMAN HILLITSEMISEKSI

Eroosion hillintä muuttuvassa ilmastossa

1.

Kaikki toimet ilmastonmuutoksen hidastamiseksi ja pysäyttämiseksi

- Euroopan vihreän kehityksen ohjelma

S Y K E

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ja uusi kasvustrategia

- 2050, ilmastoneutraali EU, ei enää kasvihuonekaasujen nettopäästöjä
- TOIMINTASUUNNITELMA: talouskasvu on erotettu resurssien käytöstä, hahmotellaan investoinnit, innovaatioiden rahoitus

- **KIERTOTALOUS**
- **BIOLOGINEN**
- **MONIMUOTOISUUS**
- **EUROOPPALAINEN**
- **ILMASTOLAKI**

Tutkimusta ja toimia pelloilta tulevan ravinnekuorman hillitsemiseksi

Ympäristöministeriö rahoittaa kolmea hanketta, jotka toteutetaan maatalousvaltaisilla valuma-alueilla

- RAKENNEKALKKI
- KIPSI
- KUITU

#vedenvuoro
#vesiensuojeluntehostamisohjelma

<https://ym.fi/vedenvuoro>

RAKENNEKALKKI –hanke, 2018-2021

- RAKENNEKALKKIa levitetään ja on levitetty pelloille Eurajoella (n. 200ha), Paimiossa, Turussa ja Kangasalla
- Myös laboratoriotutkimuksia maanäytteille
- YouTube: [Peltojen rakennekalkitus Eurajoelle](#)
- Tutkitaan sopivaa annostusta, vaikutusta ravinnehuuhtoumiin, pH, mururakenteen kestävyyttä, maan orgaanisen aineksen pitoisuus, mikrobisto

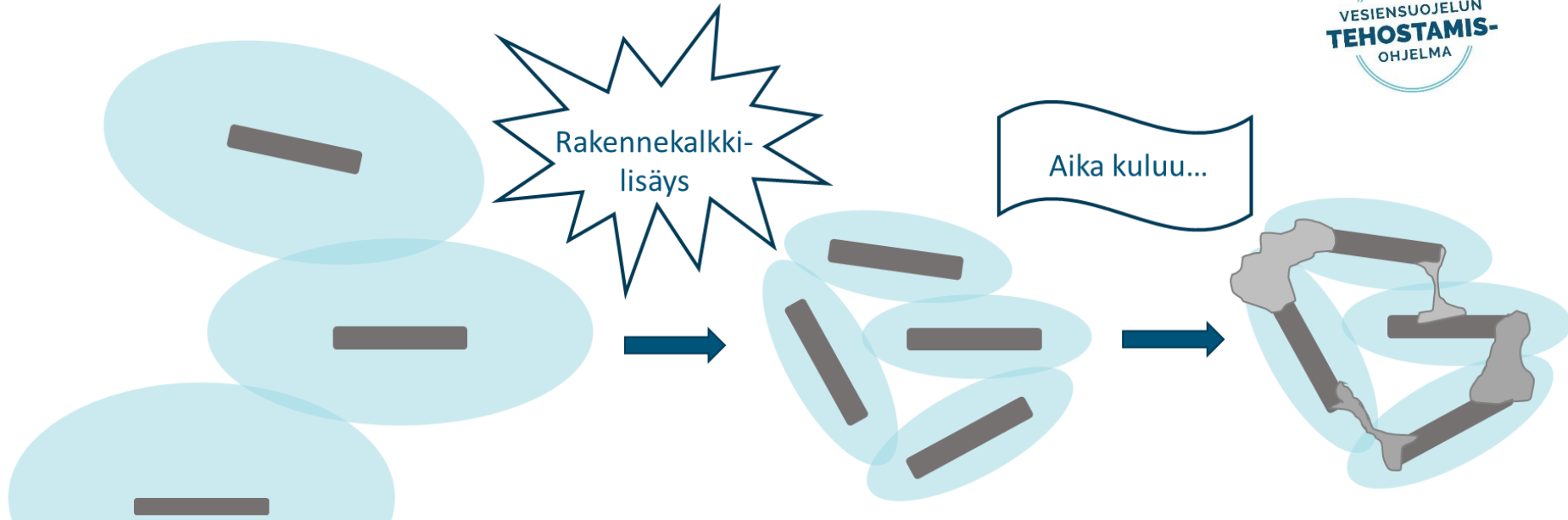

Hankesivut: <https://www.proagria.fi/rakennekalkki>

Mitä on rakennekalkki ja miten se vaikuttaa peltomaassa?

- 15% reaktiivista kalkkia
 - kalsiumoksidia, CaO , poltettu kalkki
 - Kalsiumhydroksidia, Ca(OH)_2 , sammutettu kalkki
- 85% maatalouskalkkia (CaCO_3)
- Ca^{2+} nostaa maan ionivahvuutta eli suolapitoisuutta, jolloin hiukkasia ympäröivä sähköinen kaksoiskerros ohenee ja savihiukkaset muodostavat mikromuruja
- Karbonaatti nostaa pH:ta
- Parantaa veden imeytymistä maahan
- Ehkäisee eroosiota

Rakennekalkin vaikutukset

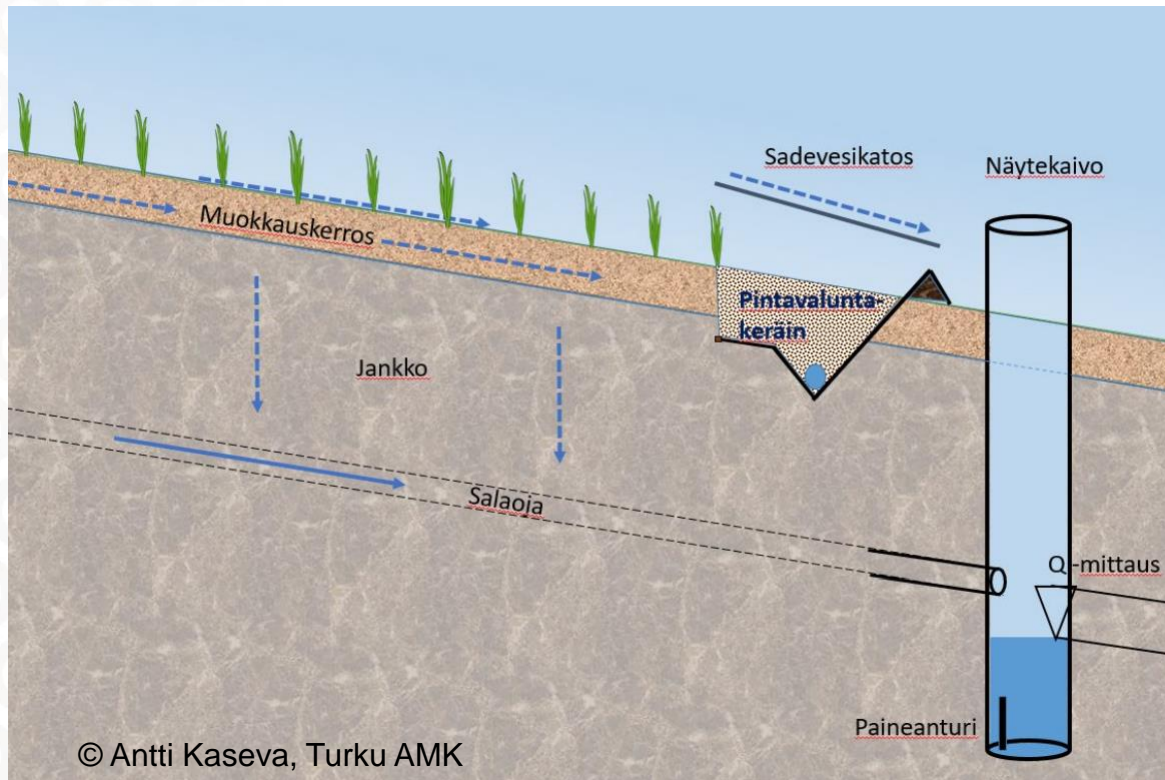
- Kationinvaihtoreaktiot,
- Vesikehä ohenee
- Sidoksia saves-partikkelien välille

- Sementoituminen ja potsolaanireaktiot
 - Syntyy amorfisia / heikosti kiteytyneitä kalsium- ja alumiinisilikaatteja
 - Vaatii korkeaa pH:ta

RAKENNEKALKKI-hanke

Turun koekentillä 4,5 ja 6ha seurataan rakennekalkituksen vaikutusta pinta- ja salaojavaluntaan

© Antti Kaseva, Turku AMK

© Antti Kaseva, Turku AMK

Tutkitaan väheneekö ravinnekuormitus rakennekalkin vaikutuksesta

- SYKEssä lasketaan valuma-alueilta lähtevät kuormitukset. Sekä vertailu valuma-alueelta, jota ei rakennekalkita että rakennekalkittavalta alueelta
 - Kiintoainekuormat
 - Kokonaisfosfori
 - Liukoinen fosfori
 - Liukoinen orgaaninen hiili

Lauri Anttila (PJI) mittaamassa virtaamaa Eurajoen Vähäjoelle

KIPSIN käytöstä saatu hyviä koke- muksia

Kipsin vaikutus vesiin

TraP

Kuvat: Pasi Valkama, VHYSY

- Kiintoaines
- Maa-ainekseen sitoutunut fosfori
- Maa-ainekseen sitoutunut orgaaninen hiili
- Liuennut fosfori
- Liuennut orgaaninen hiili

SAVE

Kuvat: Janne Artell, paikallinen viljelijä

KIPSI–hanke, Saaristomeri

Tavoitteena on levittää Saaristomeren valuma-alueen pelloille kipsiä 50 000 - 85 000 hehtaarille vuosien 2020 - 2022 aikana, mikä vähentää valuma-alueelta Saaristomereen tulevaa kuormitusta.

S Y K E

Projektikoordinaattori: Pekka Salminen VAR-ELY

27.2.2020

VANTAANJOEN KIPSIHANKE:

- Toteutettu n. 3500 hehtaarin peltopinta-alan kipsikäsittely vuosina 2018-2020
- Vähentää fosforipäästöjä välittömästi noin 2 tonnia/v
- Vähentää Vantaanjoen ja Vanhankaupunginlahden rehevöitymistä
- Leikkaa kiintoainekuormaa yli miljoona kiloa/v
- Kirkastaa jokivettä ja parantaa joen virkistyskäyttöarvoa sekä elinolosuhteita mm. taimenille ja simpukoille

Vantaanjoen kipsihanke

- ”Viiden vuoden aikana fosforivalumia Vantaanjokeen saadaan vähennettyä arviolta noin kymmenen tonnia, joka vastaa noin puolta Helsingin kaupungin jätevesipäästöjen vuotuisesta fosforikuormasta. Lisäksi voidaan vähentää vettä sementavaa kiintoainesvalumaa yli viisi miljoonaa kiloa”

John Nurmisen Säätio

Tonnikaupalla kipsiä levitetään nyt Vantaanjoen varren pelloille – Suomenlahtea rehevöittävä fosfori voidaan saada kuriin

Suomenlahteen valuvan fosforin määrä vähenee, kun Vantaanjoen rantapellot kipsataan. Kahden vuoden aikana kipsataan 3500 peltihehtaaria.

Fosfori 5.9.2018 klo 16.49 | päivitetty 11.9.2018 klo 10.07

YLE 5.9.2018

Kuva: Markku Rantala / Yle

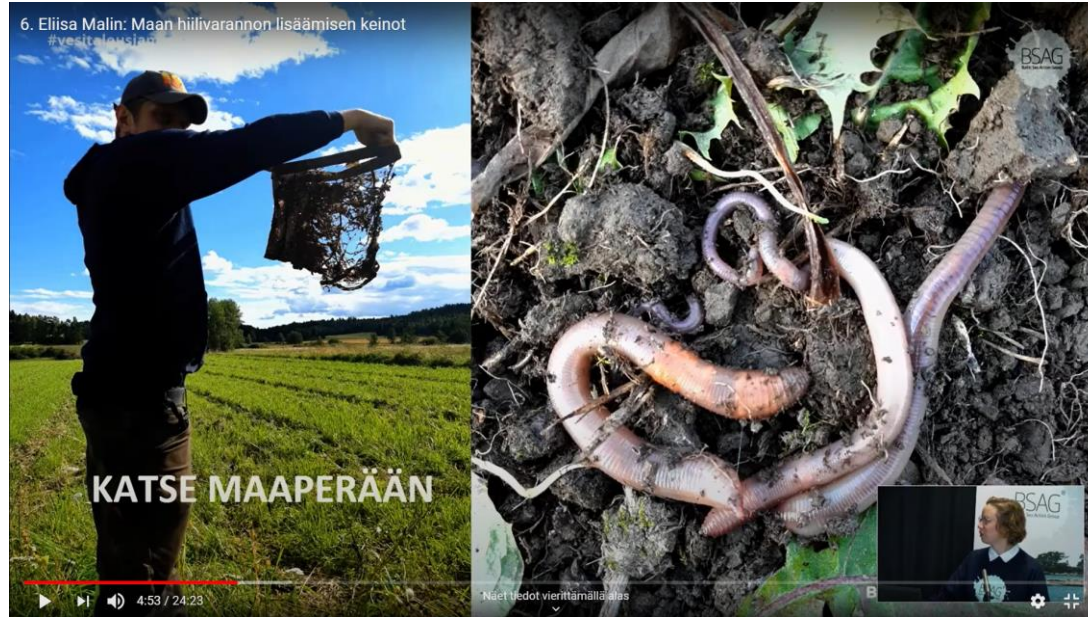
VANTAANJOEN KIPSIHANKE:

”Valumaveden laadun ja määrän mittaukset jatkuvasti käynnissä. Kipsin havaittiin vähentävän kiintoaine- ja fosforikuormitusta myös alkuvuoden 2020 leudoissa ja sateisissa, hyvin kuormittavissa olosuhteissa.”

Maankäyttö ja vesitalous muuttuvassa ympäristössä

1.10.2020 pidetyn webinaarin esityksistä tehty YouTube videoiden sarja:
<https://www.youtube.com/channel/UCvC3ZYxE2wHQhDMbq-FrIoA/videos>

[Webinaarin www-sivu, jossa mm. lukuisten hankkeiden esittely ja niihin liittyvät posterit](#)

**Pitää tuntea ja ottaa selvää
toimintamahdollisuuksista**

**Vesistöissä ja pelloilla kohteeseen
sopivat kestäväää kehitystä edistävät
keinot käyttöön**

Kysy itseltäsi mitä voit muuttaa?

KIITOS!

**Otetaan kaikki
keinot käyttöön
ilmastonmuutoksen
hillitsemiseksi!**